

***Geachte Medeburgers, België is in staat van
oorlog met Duitschland. Hasseltse affiches uit
oorlogstijd, 1914-1918***

Rijksarchief
www.arch.be

Geachte Medeburgers, België is in staat van oorlog met Duitschland. Hasseltse affiches uit oorlogstijd, 1914-1918 is een uitgave van Limburgse Studies vzw, uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling in het Stadsmus te Hasselt van 22 april tot 15 mei 2011.

Tekst: Rombout Nijssen

Foto's: Annemie America

Vormgeving: Theo Coun

Druk: drukkerij Leën, Hasselt

Gedrukt op milieuvriendelijk papier

ISSN: 2031-3942

Wettelijk depot: D/2011/10230/2

© Limburgse Studies, Schansstraat 135, 3850 Wijer

Niets in deze uitgave mag op welke wijze dan ook gereproduceerd en/of openbaar gemaakt worden zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever en de auteur.

In het Rijksarchief in Hasselt wordt een unieke verzameling aanplakbrieven uit de eerste wereldoorlog bewaard.

In een tijd waarin er van internet of radio nog geen sprake was, en waarin ook de kranten ten gevolge van de censuur niet meer verschenen, nam de overheid haar toevlucht tot affiches om met de bevolking te communiceren. Uit Brussel zonden de diensten van de Duitse gouverneur-generaal wekelijks grote aanplakbrieven met daarop in het Duits, het Frans en het Nederlands de volledige tekst van de nieuwste verordeningen. Uit de gebouwen van het provinciebestuur kreeg de stad aanplakbrieven met besluiten van de Duitse militaire gouverneur of van de voorzitter van de Duitse provinciale Zivilverwaltung.

Het stadsbestuur moest er vervolgens voor zorgen dat die affiches in voldoende aantallen werden aangeplakt, zodat alle inwoners zich op de hoogte konden stellen van de inhoud van de nieuwste wetten en reglementen. Omdat die Duitse teksten nogal eens veel te ingewikkeld klonken, gaf de burgemeester enkele dagen na de publicatie van een Duitse affiche een eigen affiche uit, waarin hij de kern van de boodschap in verstaanbaar Nederlands samenvatte.

Doorheen deze affiches kan je volgen hoe mensen in Hasselt vier jaren oorlogstijd door spendden. Van de nieuwsgierigheid in de eerste oorlogsdagen - toen de burgemeester de Hasselaren moest verbieden om nog langer de troepenverplaatsingen per fiets, motocyclette of automobiel te volgen - tot de hongermaanden vlak voor de aardappeloogst in 1918. Doorheen deze verzameling zien we ook hoe allerlei producten, vooral voedingswaren, maar ook textiel, brandstof, rubber of koper, steeds zeldzamer en duurder werden. Al gauw nam de Duitse overheid de controle over de handel in

deze producten over. Enkel geaccrediteerde handelaren mochten nog vee of voedingswaren opkopen en aan de winkels of slagers leveren. De Hasselaren vertrouwden de zaak niet helemaal en vreesden dat een deel van de oogst naar Duitsland afgevoerd werd. Bovendien waren op de zwarte markt hogere prijzen te krijgen dan in de officiële handel. Het hoeft niet te verwonderen dat er geregeld herinnerd en gedreigd moest worden opdat de door de staat geleide handel zou kunnen functioneren.

Gewassen waar voor de oorlog niemand naar omkeek werden door de tekorten en door de ontwikkeling van nieuwe extractiemethodes opeens grondstoffen. Ook de Hasselaren werden aangemoedigd om eikels en beukenootjes te verzamelen, of de vruchten van de vlierbessenstruik, of zelfs om netels te hooien om die gedroogd in te leveren.

In deze brochure worden een aantal affiches uit de oorlogsmoanden april en mei beschreven, dezelfde maanden waarin nu de tentoonstelling in het Stadsmus loopt. Veel maatregelen die op de affiches bekendgemaakt worden, houden immers rechtstreeks verband met de seizoenen.

De verzameling van het Rijksarchief is niet alleen van belang voor Hasselt. De reglementen op de affiches die van de Duitse overheid uitgingen golden immers in het hele land, in de provincie of in het arrondissement. Nu op verschillende plaatsen in de provincie herdenkingen van de eerste wereldoorlog worden voorbereid, stellen wij de affiches in onze verzameling graag ter beschikking van heemkundekringen die ze willen tentoonstellen. Onze affichekasten mag u ook gebruiken.

Rombout Nijssen

Stad Hasselt

Geachte Medeburgers,

Het volgend telegram is ons toegekomen :

België is in staat van Oorlog met Duitschland

Behoudt uwe kalmte

Wij verwittigen U dat het overschrijden der grenzen door Fransche of Engelsche soldaten niet moet aanzien worden als een vijandig optreden.

Hasselt, den 4^e Augustus 1914

Voor de Burgemeester,
J. ROELANTS.

18296. Soc. VAN LANGENACKER, Hasselt

4 augustus 1914

Toen ook het Belgische leger gemobiliseerd werd, was het voor veel mensen duidelijk dat de kans reëel was dat ook ons land in een oorlog zou meegesleurd worden. Nadat de Duitse eis om vrije doorgang voor het Duitse leger dat over Belgisch grondgebied naar Frankrijk wilde optrekken, was afgewezen, dwong het Duitse leger die doorgang met geweld af. Op 4 augustus was België in oorlog met Duitsland, en verbond het zijn lot aan de tussenkomst van het Franse en Engelse leger.

Plaatsvervangend burgemeester Roelants bracht de Hasselaren op de hoogte nadat hem per telegram gemeld was dat ons land officieel in staat van oorlog was.

5 augustus 1914

De eerste dagen van de oorlog begrepen veel mensen nog niet welk onheil hen boven het hoofd hing. Het enthousiasme van het publiek was soms groter dan de angst. Sommigen waren er op uit om van op de eerste rij mee te maken hoe het dappere Belgische leger de Duitse aanvaller zou afslaan.

Al op 5 augustus moest burgemeester Portmans er de inwoners van de stad aan herinneren dat het streng verboden was de troepen op hun veldtocht te volgen. Enkel militairen en personen die voor het Rode Kruis werkten mochten zich bij het leger ophouden. Als burger het leger volgen per auto, moto of fiets, kon echt niet!

Stad Hasselt

Het is *streng verboden* op straf van vervolging, aan automobilisten, motorcyclisten, wielrijders enz., welke niet aan het **ROODE KRUIS** of **AAN DEN MILITAIREN DIENST** toebehooren, de troepen in veldtocht te volgen.

Hasselt, den 5e Augustus 1914

De Burgemeester,
FERD. PORTMANS.

13400. Joh. VAN LANGENACKER, H3006.

Ville de Hasselt

Il est *sévèrement défendu*, sous peine de poursuite, aux automobilistes, motocyclistes et vélocipédistes etc., n'appartenant pas à la **CROIX ROUGE** ou **AU SERVICE MILITAIRE**, de suivre les troupes en campagne.

Hasselt, le 5 août 1914.

Le Bourgmestre,
FERD. PORTMANS.

5 augustus 1914

Vanaf 5 augustus hield de burgemeester rekening met de mogelijkheid dat het Duitse leger door de stad zou trekken. Hij riep de bewoners op in dat geval kalm te blijven, en zeker geen aanleiding te geven voor represailles:

In geval er duitsche troepen door Hasselt zouden trekken, beveel ik U ten dringendste aan van kalm te blijven, bijzonder U te onthouden van alle vijandelijke akte en van alle vijandelijke gebaren of geroep dat hen zou uitdagen om het onze stad te doen uitboeten.

Het beste wat gij te doen hebt, is in uwe huizen te blijven en niet op de straat te gaan. Ik beveel U ook aan van de officieren en soldaten van het duitsche leger, indien zij het vragen, behoorlijken intrek en kost te geven. In geval gij zoudt weigeren wat zij van U verzoeken, zoudt gij er toe gedwongen worden.

*Ik hoop dat gij den raad dien uw Burgervader U geeft en het verzoek dat hij U toestuurt, zult aanhooren in het belang van uwe families en van onze dierbare stad.
God bescherme Hasselt !*

Geachte Medeburgers,

In geval er duitsche troepen door Hasselt zouden trekken, beveel ik U ten dringendste aan van kalm te blijven, bijzonder U te onthouden van alle vijandelijke akte en van alle vijandelijke gebaren of geroep dat hen zou uitdagen om het onze stad te doen uitboeten.

Het beste wat gij te doen hebt, is in uwe huizen te blijven en niet op de straat te gaan.

Ik beveel U ook aan van de officieren en soldaten van het duitsche leger, indien zij het vragen, behoorlijken intrek en kost te geven. In geval gij zoudt weigeren wat zij van U verzoeken, zoudt gij er toe gedwongen worden.

Ik hoop dat gij den raad dien uw Burgervader U geeft en het verzoek dat hij U toestuur, zult aanhooren in het belang van uwe families en van onze dierbare stad.

God bescherme Hasselt!

Hasselt, den 5 Augustus 1914.

De Secretaris,
E. STAPPERS.

De Burgemeester,
FERD. PORTMANS.

Chers Concitoyens,

Au cas où des troupes allemandes viendraient à passer par Hasselt, je vous recommande instamment de garder votre sang-froid et de vous abstenir de toutes manifestations provocantes et de tous actes d'hostilité qui pourraient attirer à notre ville de terribles représailles. Le mieux serait que vous vous retiriez et restiez chez vous.

Je vous recommande aussi de fournir aux officiers et aux soldats allemands un logement et une nourriture convenables. Si vous vous refusiez à donner ce qui vous sera demandé, vous y seriez contraints par la violence.

J'espère que vous écouterez les conseils que je vous donne et la prière que je vous adresse dans l'intérêt de vos familles et de notre chère ville.

Que Dieu protège Hasselt!

Hasselt, le 5 août 1914.

Le Secrétaire,
E. STAPPERS.

Le Bourgmestre,
FERD. PORTMANS.

18411. — J. van Langenacker, Hasselt.

12 augustus 1914

Stad Hasselt

De Burgemeester der stad Hasselt heeft de eer het publiek te herinneren dat het *volstrekt* verboden is de vensters te openen *bij het doortrekken der duitsche troepen.*

Hasselt, den 12 Augustus 1914.

De Secretaris,
E. STAPPERS.

De Burgemeester,
FERD. PORTMANS.

Ville de Hasselt

Le Bourgmestre de la ville de Hasselt a l'honneur de rappeler au public qu'il est *strictement* défendu d'ouvrir les fenêtres *au passage des troupes allemandes.*

Hasselt, le 12 août 1914.

Le Secrétaire,
E. STAPPERS.

Le Bourgmestre,
FERD. PORTMANS.

18426. — J. van Langenacker, Hasselt.

Op 12 augustus was Hasselt een bezette stad. Opdat doortrekkende Duitse soldaten niet zouden denken dat er vanuit de huizen op hen geschoten zou worden, herinnerde de burgemeester zijn stadsgenoten nog aan het strikte verbod om tijdens de doortocht van de Duitse troepen de vensters te openen.

5 april 1916

In België was in het begin van de 20ste eeuw de hondenkar nog een populair vervoermiddel. Om de melk van de boerderij naar de melkerij te brengen, of om graan naar de molen te voeren, werd geregeld een hond voor een kleine kar gespannen. In de ogen van de Duitse bezetters was dat een wreed gebruik.

In eerste instantie had de Duitse overheid verboden dat begeleiders van een hondenkar zelf ook op het voertuigje plaats namen, en de last voor het dier onnodig verzwaaarden. In april 1916 kwam daar bij dat niet alleen het gebruik van zwepen of stokken om een trekhond te commanderen verboden werd, maar ook het dragen van die instrumenten.

Op dezelfde affiche meldt burgemeester Portmans ook dat de Duitse overheid briefwisseling in verband met gesneuvelde of gewonde Belgische soldaten achterhield, indien die naar een ander adres dan *Comité médical, rue de l'Association te Bruxelles* gericht werd.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt
Op bevel der Duitse Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

Hondevervoerwerken

De aandacht wordt daarop getrokken dat het niet alleen verboden en strafbaar is op hondekarren te zitten, maar ook de hondekarren met zweepen en stokken te begeleiden.

INLICHTINGEN OVER BELGISCHE LEGERAANHOORIGEN

Onlangs werden eene reeks brieven en kaarten achtergehouden, welke de Belgische bevolking aan het adres: « Office de renseignement au sujet de militaires belges in den Haag, Lange Voorhout 17 » gezonden had, om inlichtingen voor gesneuvelden, gewonden of zich in ziekenhuizen bevindende Belgische soldaten te ontvangen. Deze briefwisseling is verboden. Indien de bevolking inlichtingen over Belgische soldaten wil hebben, mag zij zich wenden aan het « *Comité médical, Bruxelles, rue de l'Association 24* » dat gemachtigd is de gevraagde inlichtingen mee te deelen.

Ter dezer gelegenheid wordt noch daarop de aandacht gevestigd dat bij het postverkeer met Holland slechts voor zuiver commerciale mededeelingen brieven, in 't algemeen echter slechts postkaarten toegelaten zijn.

HASSELT, den 5 April 1916.

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

20320. 266. VAN LANGENAUWER, Hasselt

17 april 1916

Graan dat voor de winter gezaaid wordt, brengt meer op dan graan dat pas in de lente gezaaid wordt. Wintergerst brengt in de regel meer op dan zomergerst. Als het graan de winter doorkomt tenminste. In strenge winters kan het wel eens zo hard vriezen dat het gekiemde graan, of een deel ervan, in de grond bevriest. In dat geval zal die akker nog maar weinig opleveren.

Na een strenge winter gaven de boeren er daarom soms de voorkeur aan hun voor de winter gezaaide graan gewoon om te ploegen, en op dezelfde akker een andere vrucht te telen.

Voor de Duitse overheid was echter de voedselproductie primordiaal. Een akker die ingezaaid was met broodgraan, mocht zeker niet omgeploegd worden om hem vervolgens met bijvoorbeeld veevoeder te beplanten. Om die reden wilde de overheid van nabij volgen wat er op de akkers gebeurde.

Met deze affiche maakte burgemeester Portmans bekend dat voor het omploegen van een met wintergraan bezaaide akker, een door de Duitse Zivielcommissar afgeleverde toelating nodig was. Zulke toelating moest bovendien bij de burgemeester aangevraagd worden. Van hem werd verondersteld dat hij over de juistheid van de meegedeelde gegevens kon oordelen.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt
Op bevel der Duitsche Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

Omploegen van bezaaide landen

Zoo als vastgesteld geworden is, hebben de landbouwers meermaals slecht gelukte winterzaden omgeploegd, om andere veldvruchten op deze landen te zaaien, waarvan zij eene grootere winst verwachten. Daar het graan zaadgoed aan de enkele landbouwers slecht vrij gegeven is onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat het tot voortbrengen van granen gebruikt wordt, zoo is het omploegen verder niet meer toegelaten.

De landbouwers die zonder bemachtiging winterzaden omploegen, luidens verordening van den Heer Gouverneur generaal van 30 Juni 1915 (Wet en verordeningsblad N° 91, blad 747) en van 10 Augustus 1915 (Wet en verordeningsblad N° 106, blad 809 ff.) zullen streng gestraft worden.

Daar nochtans, waar, ingevolge den slechten toestand van het winterzaad het noodwendig zou bevonden worden het land om te ploegen om er eene andere vrucht op te zetten, kan de toelating afgeleverd worden door den Heer Zivielcommissar.

In zulke gevallen moet er eerst door tusschenkomst van den Burgemeester eene aanvraag gestuurd worden.

Deze aanvraag moet bevatten:

- 1° Naam en voornaam van den landbouwer;
- 2° Den aard der om te ploegen graangewassen;
- 3° De oppervlakte der om te ploegen landen.

HASSELT, den 17 April 1916.

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

10285. THE VAN LEEUWENSTEIN, AMSTERDAM

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt

Op bevel der Duitsche Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

Aardappelengebruik

Bij het groot gebrek aan aardappelen bestaat er reden, daarop aan te dringen, dat ook slechte aardappelen niet als waardeloos op den mesthoop moeten geworpen worden. Het wezenlijke bestanddeel van den aardappel, het aardappelmeel, blijft bij welken graad van verrotting, ook onaangeraakt. Om deze reden is het dan ook weinig gevaarlijk, de gekookte verrotte knollen op te voederen. Uit deze kan insgelijks een poeder rijk aan meel getrokken worden, na wegneming van de waardelooze schillen.

HASSELT, den 20 April 1916.

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

29492. Zie VAN LANGENACKER, 1934-41

Na 21 maanden oorlogssituatie was het voedseltekort nijpend geworden. Aardappelen waren het voornaamste voedingsbestanddeel, en daar moest zorgzaam mee omgegaan worden.

Chemische bewaarmiddelen voor aardappelen waren nog niet beschikbaar, en dikwijls bleek het na de winter noodzakelijk om de in de kelders bewaarde aardappelen te *sorteren*. Rotte en andere slechte aardappelen moesten uit de hoop gehaald worden om te voorkomen dat zij de goede vruchten zouden *aansteken*.

Hoewel rotte aardappelen voor menselijk gebruik niet meer geschikt waren, wees de Duitse overheid er op dat zij toch niet al hun voedingswaarde verloren hadden. Er werd op aangedrongen, maar het werd niet verplicht, om rotte aardappelen daarom gekookt als veevoeder te gebruiken, liever dan ze op de mesthopen te werpen.

Erg zeker was de overheid overigens niet van het effect van deze maatregel, maar zij achtte het opvoederen van de gekookte verrotte knollen *weinig gevaarlijk*.

21 april 1916

Om het nijpend voedseltekort enigszins terug te dringen riep de Duitse overheid de landbouwers op vooral vroege aardappelen te planten. Geleerd door ervaring wist men ondertussen dat er betere middelen dan dwang zijn, om de landbouwers voor bepaalde gewassen te laten kiezen. In dit geval werd de telers een hoge prijs, 20 frank voor 100 kg *lange*, en 18 frank voor *ronde* vroege aardappelen, in het vooruitzicht gesteld. Die prijzen lagen merkkelijk hoog. In november 1916 zou de maximumprijs voor bewaaraardappelen naargelang de soort op 8 of 10 frank voor 100 kg vastgesteld worden.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt

Op bevel der Duitse Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

Plant Vroege Aardappelen !

Ter bevordering der vroege aardappelen-teelt, welke met het oog op de verzekering der volksvoeding, dit jaar bijzondere beteekenis heeft, heeft de Heer Gouverneur-Generaal bepaald dat de binnen kort vast te stellen hoogstprijzen voor voortbrengers ten minste 20 fr. voor *lange* en 18 fr. voor *ronde vroege aardappelen* zullen bedragen.

Deze minste prijsbepaling zal voorloopig tot 20^e Juli d. j. gelden.

Het tijdstip van het begin van den oogst zal later vastgesteld worden.

De Heer Gouverneur-Generaal verwacht stellig dat de landbouwers, zoo in 't algemeen als in hun eigen belang, bijzondere aandacht zullen schenken aan eene meerdere uitbreiding hunner met aardappelen beplante oppervlakte.

HASSELT, den 21 April 1916.

De Burgemeester,

Ferd. PORTMANS.

28 april 1916

Tijdens de bezettingstijd werden de Belgen voor het eerst geconfronteerd met de wisseling van zomeruur en winteruur, toen nog *Greenwichtijd* en *Midden-Europese tijd* genoemd.

Op 30 april, om 23 uur, moesten de uurwerken in klokkentorens, in stations, hotels, banken, scholen, winkels en andere openbare plaatsen een uur doorgedraaid worden. De Greenwichtijd bleef in gebruik tot en met 30 september. Op 1 oktober, een uur na middernacht, moesten de uurwerken weer een uur teruggedraaid worden.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt
Op bevel der Duitse Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

Nieuwe Tijdberekening

Voor den tijd van 1^{en} Mei tot den 30^{en} September 1916 is ook voor het gebied van het Generaal-Gouvernement de middelbare zonnetijd van den 30^{en} lengtegraad van Greenwich geldig. Bijgevolg begint de 1st Mei 1916 reeds den 30^{en} April 1916 's namiddags om 11 uur volgens den maatstaf der tegenwoordige Duitse tijdberekening. De 30^e September 1916 eindigt daarom een uur na middernacht. Van den 1. 10. 16 treedt opnieuw de midden-Europeesche tijd in zwang.

Wanneer dus den 30.4 's avonds de horloge 11 uur Duitse tijd slaat, moeten alle openbare horloges op 12 uur Duitse tijd gesteld worden. Onder openbare uurwerken verstaat men niet alleen de torenhorloges en die welke op de straten en plaatsen aangebracht zijn, maar ook alle uurwerken die voor het algemeen verkeer toegankelijk zijn, bijvoorbeeld in inrichtingen van openbaar verkeer, hotels, banken, scholen, winkels, enz.

De aandacht wordt erop groepen dat deze nieuwe vastgestelde tijden voor alle verordeningen van de Duitse militaire en burgerlijke overheden geldig zijn.

HASSELT, den 28 April 1916.

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

1 mei 1916

Het provinciaal bestuur stond onder leiding van twee Duitse functionarissen. Enerzijds was er de Voorzitter van het Duits Burgerlijk Bestuur, die de gouverneur verving, en anderzijds was er de Militaire Gouverneur, die in de plaats gekomen was van de provinciecommandant. Om voor de hand liggende redenen overschaduwde de bevoegdheid van de Militaire Gouverneur gedurende de oorlog die van de Voorzitter van het Burgerlijk Bestuur.

Het was de Militaire Gouverneur, generaal-majoor Keim, die er de besturen in de provincie op wees dat zij vanaf 1 mei in hun contacten met de gemeentebesturen *de Vlaamsche taal* moesten gebruiken. Enkel voor Herstappe, en de toen nog Limburgse gemeenten Bitsingen (Bassenge), Corswarem, Eben-Emael, Rukkelingen-aan-de-Jeker (Roclenge), Ternaaïen (Lanaye), Wauteringen (Otrange) en Wonck werd een uitzondering gemaakt.

Bekanntmachung.

*An die Staatsbehörden
und Gemeindeverwaltungen der Provinz.*

Noch immer kommt es vor, dass die Gemeindeverwaltungen vlamischer Orte im amtlichen Verkehr mit den Verwaltungsbehörden der Provinz sich ihrer Muttersprache nicht bedienen, und dass umgekehrt die Verwaltungsbehörden der Provinz auf Grund früherer, inzwischen weggefallener, Gründe nicht an alle vlamischen Gemeinden in vlamischer Sprache schreiben.

Es entspricht den Absichten des Herrn Generalgouverneurs, dass in den vlamischen Provinzen die Muttersprache der Einwohner zu ihrem Recht kommt.

Deshalb erwarte ich von den Gemeindeverwaltungen der vlamischen Orte, dass sie aus Liebe zu ihrem Volkstum die ihrer Muttersprache gebührende Achtung auch im amtlichen Verkehr bekunden und deshalb künftighin ausschließlich die vlamische Sprache gebrauchen werden. Sollten ausnahmsweise zwingende Gründe dem entgegenstehen, so wäre mir bis spätestens 1. Mai 1916 zu berichten.

Die staatlichen Verwaltungsbehörden der Provinz, einschliesslich der Provinzverwaltung und der Kreisverwaltungen, haben vom 1. Mai 1916 ab an sämtliche vlamischen Gemeinden der Provinz in vlamischer Sprache zu schreiben.

Als wallonische Gemeinden, mit welchen in französischer Sprache verkehrt werden kann, gelten die Gemeinden Corswarem, Wonck, Rukkelingen-op-den-Jeker, Herstappe, Eben-Emael, Lanaye, Bitsingen und Wauteringen.

HASSELT, den 1. Mai 1916.

Der Militärgouverneur,
KEIM,
Generalmajor.

Bekendmaking.

*Aan de Staatsbesturen en de gemeentebesturen
in de provincie.*

Nog altijd komt het voor dat de gemeentebesturen van Vlaamsche plaatsen, in het ambtelijk verkeer met de besturen der provincie zich niet van hunne moedertaal bedienen, en dat omgekeerd de provinciale besturen, op grond vroeger bestaande intusschen weggevalen redenen, niet aan alle Vlaamsche gemeenten in de Vlaamsche taal schrijven.

Het ligt in de bedoeling van den heer Gouverneur Generaal dat in de Vlaamsche provincien de moedertaal der inwoners tot haar recht kome.

Derhalve verwacht ik van de gemeentebesturen der Vlaamsche plaatsen dat zij uit liefde voor hunnen eigen volksaard de aan hunne moedertaal toekomende achtung ook in het ambtelijk verkeer doen blijken, en voortaan dan ook uitsluitelijk de Vlaamsche taal zullen gebruiken. Zouden bij uitzondering dringende redenen zich daartegen verzetten, zoo diende mij zulks tot ten laatste op 1° Mei 1916 ter kennis gebracht te worden.

De staatsbesturen in de provincie, met inbegrip van het provinciaal bestuur en van de arrondissementsbesturen, moeten van af 1° Mei 1916 aan alle Vlaamsche gemeenten in de Vlaamsche taal schrijven.

Als Waalsche gemeenten, met dewelke de briefwisseling in de Fransche taal kan gevoerd worden, gelden de gemeenten Corswarem, Wonck, Rukkelingen-op-den-Jeker, Herstappe, Eben-Emael, Ternayen, Bitsingen en Wauteringen.

HASSELT, den 1° Mei 1916.

Der Militärgouverneur,
KEIM,
Generalmajor.

1702. — Drukkerij J. CHIFFOLET, Brussel.

Niet alleen in België was het oorlog. Aan de geallieerde kant streden soldaten van België, Frankrijk, Engeland, Rusland, Italië, Servië en Montenegro. In 1916 sloten Portugal, Roemenië en Griekenland zich bij het geallieerde kamp aan. Tegenover hen stonden de legers van de *Centralen*: Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, het Ottomaanse rijk en Bulgarije.

Jonge Belgen die zich tijdens de oorlog bij het Belgische leger wilden aansluiten, moesten een gevaarvolle tocht over de grens met Nederland ondernemen, om dan van daar uit via Engeland naar Frankrijk te reizen. In Frankrijk werden de Belgische rekruten opgeleid.

Oostenrijk-Hongarije was een bondgenoot van Duitsland, en had in het bezette België een aantal *Kommissariate* ingericht. Die diensten, die vooral op diplomatiek en economisch vlak van belang waren, werden ook in-

geschakeld om de in België verblijvende dienstplichtige onderdanen van de Oostenrijkse keizer te controleren.

Op 5 mei 1916 vaardigde de *Keizerlijke en Koninklijke Commissaris*, Freiherr zu Franckenstein, een bekendmaking uit, waarin hij de in België verblijvende en in 1898 geboren jongens van Oostenrijks-Hongaarse of Bosnische-Herzegovinische nationaliteit opriep zich voor de militaire keuring aan te bieden in de *Kommissariate* in Brussel of in Antwerpen. De oproep gold overigens ook voor wie tot een oudere lichter behoorde, maar om één of andere reden zijn dienstverplichtingen nog niet vervuld had.

K. und K. Oesterr.-Ungar.
Kommissariat
bei dem Kais. Deutschen
Generalgouvernement
in Belgien.

Kundmachung.

Bei dem k. und k. österreichisch-ungarischen Kommissariate in Antwerpen findet am 24. und 25. Mai dieses Jahres um 3 Uhr nachmittag eine Musterung statt.

Dieser Musterung haben sich die in Belgien ständig wohnhaften österreichischen und ungarischen Landsturmpflichtigen und bosnisch-herzegovinischen Dienstpflchtigen zu unterziehen, die im Jahre 1898 geboren sind.

Die in Rede stehenden Landsturmpflichtigen werden hiermit aufgefordert, sich am 18. und 19. Mai d. Js. zwischen 3 und 5 Uhr nachmittag auf dem k. und k. österr.-ungar. Kommissariate in Brüssel, rue Montoyer Nr. 24, oder am 22. und 23. Mai d. Js. auf dem k. und k. österr.-ungar. Kommissariate in Antwerpen, rempart des Béguines 95, zwischen 10-12 Uhr vormittag oder 3-5 Uhr nachmittag zur Conscription persönlich zu melden.

Ferner haben sich an den vorerwähnten Tagen bei sonstiger Straffolge alle jene Landsturmpflichtigen der Geburtsjahrgänge 1865 bis 1897 zur Nachmusterung zu melden, die bisher der Musterungspflicht noch gar nicht oder nicht vollständig entsprochen haben.

Die Meldepflichtigen haben sich bei der Meldung durch entsprechende Dokumente (Tauf- oder Geburtsschein, Heimatschein, Arbeitsbuch oder Dienstbotenbuch u.dgl.) auszuweisen.

Brüssel, den 5. Mai 1916.

Der k. und k. Kommissär,
Freiherr zu Franckenstein.

15 mei 1916

Het tekort aan werkkrachten in Duitsland bracht er de Duitse overheid in het bezette België toe om maatregelen te nemen tegen de werklozen.

Op 15 mei 1916 verordende de gouverneur-generaal de bestraffing van werkweigeraars die beroep deden op een uitkering, met gevangenisstraf. Ook wie een werkloze zou helpen om aan de verplichte tewerkstelling te ontkomen werd strafbaar. Bovendien machtigde hij de *Gouverneurs* en de *Kreischefs* om werkweigeraars verplicht aan het werk te zetten, en legde hij de bevoegdheid om op te treden tegen overtredingen van zijn verordening bij de militaire rechtbanken en militaire bevelhebbers.

<h2 style="text-align: center;">VERORDNUNG</h2> <p style="text-align: center;">gegen die Arbeitsscheu.</p> <p>Unter Aufhebung der Verordnung gleichen Titels vom 15. August 1915 (Gesetz- und Verordnungsblatt Nr. 108, Seite 889) verordne ich wie folgt:</p> <p>Artikel 1. Wer bei Ermittlungen, die die Feststellung seiner Hilfsbedürftigkeit bezwecken, über seine persönlichen Verhältnisse wissenschaftlich oder fahrlässig falsche Angaben macht, wird, wenn nicht nach den bestehenden Gesetzen eine höhere Strafe verwirkt ist, mit Gefängnis bis zu 6 Wochen bestraft; daneben kann auf Geldstrafe bis zu 1000 Mark erkannt werden.</p> <p>Artikel 2. Wer die Uebnahme oder die Fortsetzung einer ihm angebotenen, seinem Leistungsvermögen entsprechenden Arbeit ohne hinreichenden Grund ablehnt, obwohl er aus öffentlichen oder privaten Mitteln unterstützt oder durch seine Ablehnung unterstützungsbedürftig wird, wird mit Gefängnis von vierzehn Tagen bis zu 1 Jahr bestraft. Als hinreichend ist insbesondere jeder nach dem Völkerrechte berechnete Grund anzusehen. An Stelle der Strafverfolgung kann von den Gouverneuren und gleichberechtigten Befehlshabern, sowie von den Kreischefs die zwangsweise Abschickung zur Arbeitsstelle angeordnet werden.</p> <p>Artikel 3. Wer einer nach Artikel 2 strafbaren Arbeitsverweigerung durch Gewährung von Unterstützungen oder auf andere Weise wesentlich Vorschub leistet, wird mit Geldstrafe bis zu 10000 Mark bestraft, neben der auf Gefängnis bis zu zwei Jahren erkannt werden kann.</p> <p>Artikel 4. Leisten Gemeinden, Vereinigungen oder sonstige Veranstaltungen der Arbeitsverweigerung gemäss Artikel 3 Vorschub, so wird die Strafe gegen die leitenden Personen verhängt.</p> <p>Artikel 5. Beträge, die nachweisbar zur Unterstützung der in Artikel 2 genannten Personen bestimmt sind, werden zugunsten des Belgischen Roten Kreuzes eingezogen.</p> <p>Artikel 6. Die Militärgerichte und Militärbefehlshaber sind bei Zuwiderhandlungen gegen die Artikel 2-4 der Verordnung und bei denjenigen Zuwiderhandlungen gegen den Artikel 1 der Verordnung zuständig, welche gegen deutsche Behörden oder Truppen und gegen von mir eingesetzte Behörden oder Vereine begangen sind. Die Strafkammern der belgischen Gerichte I. Instanz sind bei denjenigen Zuwiderhandlungen gegen den Artikel 1 der Verordnung zuständig, welche hiernach nicht unter die Zuständigkeit der Militärgerichte und Militärbefehlshaber fallen.</p> <p style="text-align: center;">Brüssel, den 15. Mai 1916.</p> <p style="text-align: center;"><i>Der General-Gouverneur in Belgien,</i> Freiherr VON BISSING, Generaloberst.</p>	<h2 style="text-align: center;">VERORDENING</h2> <p style="text-align: center;">tegen de (vrijwillige) werkeloosheid.</p> <p>Onder opheffing der met gelijklopenden titel verschenen Verordening van 15 Augustus 1915 (Wet- en Verordnungsblad n° 108, blz. 889), verorden ik wat volgt:</p> <p>Artikel 1. Wie bij navorschingen, die tot doel hebben zijn behoeftigheid vast te stellen, over zijn persoonlijke toestand wetens en wilkens of uit nalatigheid valsche aangiften doet, wordt, bijaldien de bestaende wetten geen hoogere straf bepalen, met ten hoogste zes weken gevangenis gestraft; daarbij kan nog tot 10000 mark boete uitgesproken worden.</p> <p>Artikel 2. Wie een werk, dat hem aangeboden wordt en met zijn bekwaamheid overeenkomt, zonder voldoende reden weigert te aanvaarden of voort te zetten, ofschoon hij uit openbare of bijzondere middelen ondersteund of door zijn weigering behoefig wordt, wordt met veertien dagen tot één jaar gevangenis gestraft. Als voldoende moet inzonderheid elke op het volkenrecht steunende grond worden beschouwd. In plaats van strafrechtelijk vervolgd, kan hij bij dwangbevel der Gouverneurs en met dezelfde rechten bekleede bevelhebbers, evenals der Kreischefs, ter werkplaats gebracht worden.</p> <p>Artikel 3. Wie eene volgens artikel 2 strafbare weigering tot werken door het verleen van onderstand of op andere wijze wetens en wilkens in de hand werkt, wordt met ten hoogste 10.000 mark boete gestraft, waarbij nog gevangenisstraf van ten hoogste 2 jaar kan uitgesproken worden.</p> <p>Artikel 4. Werken gemeenten, maatschappijen of andere inrichtingen de weigering tot werken volgens artikel 3 in de hand, zoo wordt de straf tegen de leidende personen uitgesproken.</p> <p>Artikel 5. Geldsommen, waarvan bewezen is, dat zij tot onderstand der onder artikel 2 vermelde personen moeten dienen, worden ten bate van het Belgisch Rode Kruis verbeurd verklaard.</p> <p>Artikel 6. De krijgsrechtbanken en krijgsoverhebbers zijn bevoegd bij overtredingen van artikelen 2-4 der Verordening en bij de overtredingen van artikel 1 der Verordening, die begaan worden tegenover Duitse overheden of troepen en tegenover door mij aangestelde overheden of verenigingen. De strafkamers der Belgische rechtbanken van 1° aanleg zijn bevoegd in die gevallen van overtreding van artikel 1 der Verordening, welke volgens voorgaand lid niet tot de bevoegdheid behooren van de krijgsrechtbanken en krijgsoverhebbers.</p> <p style="text-align: center;">Brussel, den 15° Mei 1916.</p> <p style="text-align: center;"><i>Der General-Gouverneur in Belgien,</i> Freiherr VON BISSING, Generaloberst.</p>	<h2 style="text-align: center;">ARRÊTÉ</h2> <p style="text-align: center;">concernant les chômeurs qui, par paresse, se soustraient au travail.</p> <p>J'abroge l'arrêté du 15 août 1915, paru sous le même titre (Bulletin officiel des lois et arrêtés, n° 108, p. 889) et arrête ce qui suit:</p> <p style="text-align: center;">Article 1er.</p> <p>Quiconque, sciemment ou par négligence, fait de fausses déclarations au sujet de sa situation personnelle lors d'une enquête destinée à établir son indigence, est passible d'une peine d'emprisonnement de six semaines au plus, à moins que les lois en vigueur ne prévoient l'application d'une peine plus forte; en outre, il pourra être condamné à une amende pouvant atteindre 1 000 marcs.</p> <p style="text-align: center;">Article 2.</p> <p>Quiconque est secouru par l'assistance publique ou privée et, sans motif suffisant, refuse d'entreprendre ou de continuer un travail qu'on lui a proposé et qui répond à ses capacités ou quiconque, en refusant un tel travail, tombe à charge de l'assistance publique ou privée, sera passible d'une peine d'emprisonnement de quatorze jours à un an. Tout motif concernant le refus de travailler sera valable s'il est admis par le droit des gens. Au lieu de recourir à des poursuites pénales, les gouverneurs, les commandants militaires qui leur sont assimilés et les chefs d'arrondissement peuvent ordonner que les chômeurs récalcitrants soient conduits de force aux endroits où ils doivent travailler.</p> <p style="text-align: center;">Article 3.</p> <p>Quiconque, sciemment, favorise par des secours ou d'autres moyens le refus de travailler punissable en vertu de l'article 2 est passible d'une amende pouvant atteindre 10 000 marcs; en outre, il pourra être condamné à une peine d'emprisonnement de deux ans au plus.</p> <p style="text-align: center;">Article 4.</p> <p>Si des communes, associations ou d'autres groupements favorisent le refus de travailler de la manière prévue à l'article 3, les chefs en seront rendus responsables conformément à cet article.</p> <p style="text-align: center;">Article 5.</p> <p>S'il est prouvé que certaines sommes sont destinées à secourir les personnes désignées à l'article 2, ces sommes seront confisquées au profit de la Croix Rouge de Belgique.</p> <p style="text-align: center;">Article 6.</p> <p>Les tribunaux et commandants militaires sont compétents pour juger soit les infractions aux art. 2, 3 et 4 du présent arrêté, soit les infractions à l'art. 1er, dirigées contre les autorités et troupes allemandes ou contre les autorités et associations instituées par moi. Les chambres correctionnelles des tribunaux belges de première instance sont compétentes pour juger les infractions à l'art. 1er du présent arrêté qui, en tenant compte de la juridiction précédente, ne tombent pas sous la juridiction des tribunaux et commandants militaires.</p> <p style="text-align: center;">Bruxelles, le 15 mai 1916.</p> <p style="text-align: center;"><i>Der General-Gouverneur in Belgien,</i> Freiherr VON BISSING, Generaloberst.</p>
--	---	--

In de loop van de oorlog slaagden jongens uit zowat alle dorpen er in om de grens met Nederland te overschrijden en zich via Engeland en Frankrijk bij het Belgische leger achter de IJzer aan te sluiten. Mede daarom controleerde de Duitse militaire overheid maandelijks de aanwezigheid van de weerbare mannen.

De *Kreischefs*, die de verantwoordelijkheden van de arrondissementscommissarissen overgenomen hadden, maakten de plaats en datum bekend waarop de inwoners van het arrondissement zich voor controle moesten aanbieden, en de burgemeesters stonden er voor in dat de inwoners van hun gemeente daarvan op de hoogte waren.

In juni 1916 zou de controle van de in Hasselt wonende Belgische soldaten en officieren die gewond of ziek door de Duitsers waren vrijgelaten, van de weerbare Belgen, geboren in de periode 1885-1899, van de weerbare Duitsers, van de inwoners van de met Duitsland in oorlog zijnde staten, en van de leden en officieren van de burgerwacht, op 7 en 8 juni plaats hebben.

BERICHT

De Burgemeester der Stad Hasselt

Op bevel der Duitse Militaire Overheid

brengt ter kennis der belanghebbenden dat op WOENSDAG, 7 en DONDERDAG, 8 JUNI AANSTAANDE, alhier op het *Duitsch Meldeamt, Leopoldsplaats, 36*, de Kcontrool vergadering zal plaats hebben voor

DE IN HASSELT WONENDE

A) *Belgische Officiers en Soldaten*, met het uitbreken van den oorlog ingeroepen en later naar huis als gewond of ziek teruggezonden ;

B) *Weerbare Belgen*, geboren in de jaren 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898 en 1899.

C) *Weerbare Duitschers* ;

D) *Vijandelijke Buitenlanders* van de twee geslachten ;

E) *De officieren en leden der Burgerwacht*.

Bij de aanmelding moet iedereen voorzien zijn 1° van de van af 1ste November invoege, nieuwe identiteitskaart ; 2° van de reeds afgeleverde Duitse aanmeldingskaart.

De aanmeldingsdagen en uren zijn bepaald als volgt :

1.) WOENSDAG, 7 JUNI 1916

Ten 9 ure's morgens [Duitse tijd] de weerbare Belgen geboren in de jaren 1892, 1893 en 1894 ;
Ten 9.45 id. id. id. id. 1895, 1896 en 1897 ;
Ten 10.30 id. id. id. id. 1885 en 1886 ;
Ten 11.15 id. id. id. id. 1887 en 1888 ;

2.) DONDERDAG, 8 JUNI 1916

Ten 9 ure's morgens [Duitse tijd] de weerbare Belgen geboren in de jaren 1889 en 1890 ;
Ten 9.45 id. id. id. id. 1891, 1898 ;
Ten 10.15 id. id. id. id. 1899.
Ten 11 id. id. id. de Weerplichtige Duitschers ; de Belgische Officiers en Soldaten en de leden der Burgerwacht ;
Ten 11.30 id. id. id. de Officiers der Burgerwacht.

IEDEREN MAANDAG, ten 10 uren 's morgens, de Vijandelijke Buitenlanders van de twee geslachten van af 15 jaren oud.

N. B. — *Alle aangaven van UREN hebben betrekking op den DUITSCHEN TIJD.*

Eenieder is VERPLICHT, volgens bovengemelde bepaling stipt op het aangeduid uur zich aan te melden daar het niet toegelaten wordt vroeger of later te verschijnen.

Allen hier boven gemelde personen mogen niet in België reizen zonder schriftelijke toestemming van het Meldeamt.

Er worden geene persoonlijke uitnodigingen meer gedaan, daar dit bericht ze vervangt.

De cafés, herbergen en gasthoven moeten gesloten blijven op de Kcontrooldagen te Hasselt, te weten :

Op Maandag, 5 Juni aanstaande van 8 ure 's morgens tot 12 ure 's middags
Op Woensdag, 7 id. id. 2 ure namiddag
Op Donderdag, 8 id. id. 12 ure 's middags

HASSELT, den 22 Mei 1916.

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

REGI. — JOE. VAN LAMBECHTER, HASSLT.

23 mei 1916

Overtreders van Duitse verordeningen werden door Duitse militaire rechtbanken berecht. Zeker in gevallen van fraude bij het aangeven van voedselvoorraden maakte de Duitse overheid graag bekend welke straffen tegen de overtreders uitgesproken waren. Op 23 mei 1916 moest de burgemeester op bevel van de Duitse overheid bekend maken dat een Limburger die een voorraad van 550 kg aardappelen verzwegen had, veroordeeld was tot een maand gevangenis en een boete van 400 Mark. Een andere had verzwegen dat twee van zijn kalveren dood gegaan waren, en de kadavers niet ingeleverd, en werd daarvoor met een boete van 200 Mark bestraft.

STAD HASSELT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt

Op bevel der Duitse Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

Straffen door het Krijgsrecht

Het Gerecht van het Militair-Gouvernement der provincie Limburg heeft onlangs eenen inwoner met een maand gevang en 400 Mark geldboete gestraft, omdat hij niettegenstaande veelvuldig navragen door de Duitse aardappelenkontroleurs hoeveelheden aardappels van het gewicht van omtrent 550 kilogr. verzwegen had.

Hetzelfde Gerecht heeft eenen ingezetenen van het arrondissement met 200 Mark geldboete gestraft omdat hij den dood van twee kalvers aan de bevoegde Overheid niet aangezegd *en de lijken van die kalvers niet afgeleverd had.*

De bijzondere aandacht der belanghebbende personen wordt op deze bekendmaking geroepen.

HASSELT, den 23 Mei 1916.

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

29508. Jos. VAN LANGENAUWER, Hasselt

Het voedseltekort en de hoge prijzen die mensen bereid waren te betalen, leidden niet alleen tot het ontstaan van een bloeiende zwarte markt voor voedsel, maar ook tot het voorkomen van vervalste voedingswaren. Met name bouillons werden op een zodanige schaal vervalst, dat het fenomeen de aandacht van de overheid trok. Bedriegers stelden uit goedkope grondstoffen producten samen die hen niet meer dan enkele centiemen per kg kostten om die vervolgens voor het honderd- of duizendvoudige van die prijs te verkopen.

Op 20 april 1917 maakte de voorzitter van het Burgerlijk Bestuur in Limburg een lijst bekend van 45 verdachte merknamen.

<h2 style="text-align: center;">BEKANNTMACHUNG.</h2> <h3 style="text-align: center;">VERFÄLSCHUNG DER ESSWAREN.</h3> <p style="text-align: center;"><i>Der Präsident der Deutschen Zivilverwaltung in der Provinz Limburg.</i></p> <p>Lenkt die ernste Aufmerksamkeit des Publikums auf die gefälschten Fleischextrakte, die in flüssigem oder festem Zustande im Handel vorkommen und nicht den geringsten praktischen Nährwert besitzen.</p> <p>Kennzeichnend ist, dass in allen diesen Erzeugnissen die Bestandteile des Fleisches gänzlich fehlen und dass sie als Nahrungsmittel keinen Wert haben.</p> <p>Diese Erzeugnisse kosten die Fabrikanten einige Pfennige das Kilogramm; sie werden im Kleinen verkauft zum Preise von 10 — 30 fr. das Kilogramm.</p> <p>Der Käufer, der im guten Glauben kauft, wird das Opfer einer regelrechten Gaunerei.</p> <p>Ausser den ungefähr 50 Marken gefälschter Bouillons, welche in der folgenden Liste aufgeführt sind, kann man noch viele andere im Handel antreffen und täglich tauchen neue auf, aber der Gehalt bleibt unveränderlich derselbe; die Fabrikanten bringen dasselbe Erzeugnis unter verschiedenen Namen auf den Markt oder sie ändern von Zeit zu Zeit den Namen desselben, je nachdem die gebrauchte Marke das Vertrauen verliert.</p> <p>Das Publikum muss deshalb auf seiner Hut sein vor dem Kauf dieser gefälschten Esswaren, deren Fabrikanten nicht nur bei vielen Händlern sondern sogar in den Nahrungsmittel-Läden Zugang gefunden haben.</p> <p style="text-align: center;">HASSELT, den 20. April 1917.</p> <p style="text-align: center;"><i>Der Präsident der deutschen Zivilverwaltung in der Provinz Limburg,</i> BAZILLE.</p>	<h2 style="text-align: center;">BERICHT.</h2> <h3 style="text-align: center;">VERVALSCHING DER EETWAREN.</h3> <p style="text-align: center;"><i>Der Präsident der deutschen Zivilverwaltung in der Provinz Limburg.</i></p> <p>Vestigt de ernstige aandacht van het publiek op zoogezegde vleesch extracten, natte of drooge bouillon, die in den handel voorkomen en die geene praktische voedingswaarde bezitten.</p> <p>Kenteeknend is, dat in al deze produkten de bestanddeelen van vleesch totaal ontbreken en zij als voedingsmiddelen waardeloos zijn.</p> <p>Deze produkten kosten aan de fabrikanten eenige centiemen de kilogram; zij worden in 't klein verkocht tegen 10 tot 30 frank de kilogram.</p> <p>De kooper die ten goeder trouw handelt, wordt het slachtoffer eener echte afzetterij.</p> <p>Behalve het vijftigtal merken van pseudo-bouillons die in de hierachter staande tabel voorkomen, komen in den handel nog vele andere voor en elken dag duiken er nieuwe op, maar de substantie blijft onveranderlijk dezelfde: de fabrikanten brengen hetzelfde produkt onder eene reeks van verschillende benamingen op de markt of veranderen van tijd tot tijd den naam van het goedje, naarmate het gebezigde merk het vertrouwen verliest.</p> <p>Het publiek moet dus op zijne hoede zijn voor het koopen dezer pseudo-eetwaren die de fabrikanten bij vele handelaars en zelfs in de voedingswinkels hebben binnengekregen.</p> <p style="text-align: center;">HASSELT, den 20 April 1917.</p> <p style="text-align: center;"><i>Der Präsident der deutschen Zivilverwaltung in der Provinz Limburg,</i> BAZILLE.</p>
---	--

Samenstelling van een reeks zoogezegde vleeschextracten en bouillons die in den handel voorkomen :

<p>Cida condensé beef (Extrait de viande liquide). Bouillon Kalvox. Comprimé belgea (Extrait de viande concentré). Bouillon Liberator. Bouillon Cube Albert's. Bouillon Buffalo. Extrait de viande Os. Extrait de viande Vigor (Bouillon exquis, garanti pur extrait de viande). Extrait de viande italo-belga. Bouillon cube Tréfor. Cube Bouillon Belgik. Cube Bouillon Wankée (Extrait de viande Wankée). Bill Bouillon. Cattle extract of meat. Bouillon Far West. Cube Bouillon Sans Pareil (Composé d'extraits de viande et de légumes).</p>	<p>Cube Bouillon Courier. Cube Bouillon Antwerpen. Cube Bouillon Frascati. Comprimé d'extrait de viande Van Ossel. Cube suprême pour potage. Bouillon Carna (Étiquette: une livre de Carna suffit à préparer 570 parties de bouillon; plus nutritif qu'un bouillon obtenu avec 150 livres de viande). Bouillon Cube Salvator. Bouillon comprimé Anroch. Bouillon Cube Richa. Bouillon liquide universel. Cube Bouillon Beef Tea. Bouillon Bos. Cube Bouillon Supra. Cube Bouillon Triumph. Bouillon supérieur (Le meilleur extrait de viande et de légumes)</p>	<p>Bouillon Cubos (Composé d'extraits de viande et de légumes). Extrait de viande Lessanav (Pur extrait de viande, etc.). Cube Bouillon Vainqueur. Bouillon Teidag (Composé d'extraits purs de viande de bœuf et de légumes frais). Cube Bouillon Lion. Bouillon Belge. Bouillon Osso. Bouillon Chaudron en cubes. Bouillon Chott. Cube Bouillon Jubauf. Cube Bouillon Brabos. Bouillon blojes. Bouillon Phénix. Bouillon Américain.</p>
--	---	--

24 april 1917

Doordat een hele generatie Duitse mannen jarenlang aan de fronten zat, heerste er in Duitsland een groot gebrek aan werkkrachten voor de industrie en ook voor de landbouw. De tewerkstelling van krijgsgevangenen en de verplichte tewerkstelling van inwoners uit de bezette gebieden volstonden niet om het tekort op te vangen.

De Duitse overheid begreep dat zij pas meer kandidaten zou kunnen vinden als de tewerkstelling in Duitsland een aantrekkelijk alternatief zou zijn voor werk in eigen land. Met deze affiche werden aan *bevoegde werklieden van alle stielen, alsook sterke hulpwerklieden die geen ambacht kennen, zeer hooge lonen geboden, vrije briefwisseling met thuis, in tijd beperkte tijdelijke contracten, en hulp aan hun huisgezin om het huidig gebrek aan levensmiddelen te verzachten.* Om ook de twijfelaars over de streep te trekken werd bovendien een premie van 50 frank, die uitbetaald zou worden bij de ondertekening van de arbeidsovereenkomst, in het vooruitzicht gesteld.

Belangrijk BERICHT.

Men vraagt voor Duitsland en België bevoegde werklieden van alle stielen alsook **STERKE HULPWERKLIEDEN** die zelf geen ambacht kennen.

De werklieden zullen betaald worden volgens bekwaamheid aan dezelfde voorwaarden als de duitse werklieden en bijgevolg zeer hooge lonen verdienen.

Zij kunnen vrij van hun loon beschikken en geld voor onderhoud aan hun huisgezin sturen, met hetwelk zij insgelijks eene vrije en regelmatige briefwisseling kunnen onderhouden.

De aannemingen zijn volgens verlangens van 4, 6 of 8 maanden en zullen stipt door de firma gevolgd worden zoowel wat loon als tijd en andere voorwaarden aangaan.

Om in de eerste noodwendigheden te voorzien zal men onmiddellijk na het vertrek eene groote geldelijke hulp aan de familie verlenen, die des te grooter zal zijn naarmate het huisgezin talrijk is.

Gedurende de afwezigheid van den werkmán zal er aan zijn huisgezin maandelijks nog eene hulp toegestaan worden om het huidig gebrek aan levensmiddelen te verzachten.

Buiten deze belangrijke hulp gelden zal elken werkmán onmiddellijk bij werkaanneming eene persoonlijke premie van **50.00 Franken** ontvangen die hem zal toelaten zich zoo noodig van werkkleedoren te voorzien.

Men merke wel op dat alle de hierbovengemelde bedragen slechts aan personen in Duitsland werkende uitbetaald worden en daarvan niets op het loon van den werkmán afgehouden wordt.

ZICH TE WENDEN IN DE PLAATSINGBUREELEN :

Bilsen bij JEAN FREDERIX, Hasseltsche-
steenweg, 17.

Borgloon bij LIVINUS GHYSENS, Graaf 8.

Lanaeken bij HUBERT VANSTIEPELEN,
Dorpstraat.

St-Truiden bij Ed. WYFFELS «Café des Sports»,
Minderbroederstraat, 36.

Tongeren in 't Koffiehuis «Allée Verte»,
Kielstraat.

HASSELT Deutsches Industrie Büro,
Statiestraat, 14.

Jaren van blokkade van aanvoer van over zee had niet alleen tot voedseltekort geleid, maar ook tot schaarste van grondstoffen en van materialen. Het grondstoffentekort, en het tekort aan arbeidskrachten in de Duitse fabrieken, leidden er toe dat er minder geproduceerd werd dan nodig was. In plaats van nieuwe producten te kopen moest men meer en meer zijn toevlucht zoeken tot recyclage. Veel voorwerpen kregen – ook als ze versleten waren – een tweede leven.

Ook de Duitse overheid werd met tekorten geconfronteerd. En de behoefte aan materiaal dat aan het front gebruikt kon worden was immens. IJzerdraad bijvoorbeeld, om de frontlinies te versterken, was een gegeerd maar schier onvindbaar product. In de lente van 1917 nam de Duitse overheid drastische maatregelen: weiden waarin vee liep mochten nog met maximaal één pikdraad of twee gladde draden omheind zijn. Al de overige draad, van alle omheiningen, moest ingeleverd worden.

De eigenaars van omheiningen uit draad kregen opdracht hun omheining te ontmantelen, de draden rond eenen sterken paal te rollen, en hem zo in het politiebureel in te leveren.

Om over de ernst van de zaak geen twijfel te laten bestaan verwittigde de dienstdoende burgemeester de Hasselaren dat, wie dit bevel niet zou uitvoeren, zich aan zware straffen blootstelde. Bovendien zouden Duitse organen vanaf 15 mei controles uitvoeren.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt
Op bevel der Duitse Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

Pikdraad en gladde ijzerdraad

Al de pikdraad en gladde ijzerdraad voorhanden — zoewel gespannen als opgerold — moeten ingeleverd worden. Als enkele uitzondering kan voor de veeveiden één gespannen pikdraad ofwel twee gladde ijzerendraden gelaten worden. Bij weiden waarin in Mei geen vee gepaald wordt, moeten al de draden weggenomen worden.

Van alle niet weiden, vooral parken, sieraadplaatsen, hoven, fabrieken, enz. moeten alle draden verwijderd worden.

De draden van levende hagen mogen blijven.

Al de draad moet op eenen sterken paal gerold worden en het adres van den eigenaar dragen alsook het gewicht.

De draad moet dadelijk op het Stadhuis (politiebureel) ingeleverd worden.

Het niet inleveren van den draad sleept zware straffen na zich.

Op 15 Mei zal door Duitse organen nagezien worden of overal de draad behoorlijk verweiderd is.

HASSELT, den 2 Mei 1917.

De d. d. Burgemeester,
Jacques ROELANTS.

12 mei 1917

In Hasselt werd er uiterst zelden openlijk verzet gepleegd tegen de Duitse aanwezigheid. Passief verzet kwam wel voor. Dat kon ook heel subtiel. En soms gebeurde het dat de bezetter iets als passief verzet interpreteerde, terwijl het om niet meer dan onachtzaamheid ging.

In mei 1917 hadden de Duitsers in de stad genoeg van de rommel die de Hasselaren in de straten lieten slingeren. Het gemeentebestuur werd verwittigd dat er boetes zouden volgen als er aan de toestand niet verholpen zou worden.

Dienstdoend burgemeester Roelants herinnerde de bevolking op 12 mei aan de reglementen die de gemeenteraad al in 1900 en in 1913 had vastgesteld op het vlak van *het keren der straten*.

STAD HASSELT

BERICHT

De Burgemeester der Stad Hasselt roept de aandacht zijner medeburgers op de noodzakelijkheid van het nauwkeurig nakomen van het reglement over het keren der straten vastgesteld door den gemeenteraad in zitting van 21 Mei 1900 en gewijzigd in zitting van 21 April 1913.

Daar de Duitse Overheid het Gemeente Bestuur aangemaand heeft, op straf van boete, de reinheid der Stad te verzekeren, verwittigt hij de ingezetenen dat de uitvoering van voormeld reglement stipt moet nagekomen worden en dat de overtredingen streng zullen gestraft worden.

Het is verboden, op straf van boete, papieren op de straten te werpen.

HASSELT, den 12 Mei 1917.

De d. d. Burgemeester,
J. ROELANTS.

Z. N°. 1325. 14-5-17. 21629. — Jos. VAN LANGENACKER, Hasselt

In mei, met het lengen van de dagen, had een aantal Hasselaars gedacht dat de avondklok wel niet meer zo strikt gehandhaafd zou worden als eerder het geval was. Acht onder hen hadden moeten ondervinden dat de Duitse overheid in de stad daar anders over dacht, en waren veroordeeld tot een boete van 30 Mark of 6 dagen gevangenisstraf.

Om de inwoners van de stad te verwittigen dat het de Duitsers ernst was met de avondklok, werd de burgemeester bevolen de namen van de veroordeelden bekend te maken.

Stad Hasselt

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt
Op bevel der Duitse Militaire Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

De inwoners der Stad Hasselt hieronder aangeduid zijn met eene geldboete van 30 Mark of 6 dagen gevangenis door de Duitse Overheid gestraft geworden, daar zij, niettegenstaande het Besluit van den Heer Militairgouverneur in dato 28. 4. 17. en dat van den Heer Keizerlijken Kreischef in dato 30. 4. 17. betreffende het verbod van betreden der straten na 9 uren 's avonds, nog op de straten gevonden zijn geworden.

Deze straf wordt aan de inwoners tot waarschuwing bekend gemaakt.

1. Elisa Dosin geboren Stovenackers, Oudevarkensmarkt, 16.
2. Maria Valckeneers, Kleine Steeg, 18.
3. Maria Bosloirs geboren Goossens, Runxtersteenweg, 19.
4. Amelia Giots geboren Schreurs, Grootte Steeg, z. n.
5. Marie Bonneux geboren Govaerts, Dorpstraat, 1.
6. Henri Corsouls, Curingersteenweg, 45.
7. Theresia Bruninx geboren Trickels, Maastrichterstraat, 85.
8. Lambert Dosin, Oudevarkensmarkt, 16.

HASSELT, den 12 Mei 1917.

De d. d. Burgemeester,
J. ROELANTS.

4 april 1918

In het voorjaar van 1918 kregen Hasselt en de omliggende gemeenten met een uitbraak van mond- en klauwzeer te maken.

Op bevel van de Duitse militaire overheid maakte de burgemeester bekend dat er geen varkens of herkauwende dieren zoals runderen en schapen meer mochten verhandeld worden. Omwille van de voedselvoorziening werd een uitzondering gemaakt voor gezonde dieren die naar het slachthuis gevoerd werden. Het vervoer van dieren naar het slachthuis moest overigens met wagens gebeuren, die na elk gebruik gereinigd en ontsmet moesten worden.

Veemarkten en handel in varkens op stal werd verboden in alle gemeenten in een straal van 15 km rond de stad. Ook hier werd uitzondering gemaakt voor die markten waarvan al de aangeboden dieren rechtstreeks naar het slachthuis gevoerd werden.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER der Stad Hasselt
Op bevel der Duitse Militaire Overheid, maakt bekend hetgeen volgt:

**Verordening betreffende
MUIL- en KLAUWZEER**

§ 1.

Uit de gemeente Hasselt mogen geene herkauwende dieren noch varkens uitgeleverd worden.

Uitgezonderd zijn gansche gezonde dieren, die naar het publiek slachthuis voor de slachting op eenen wagen vervoerd worden. — Die wagens moeten naar gebruik gereinigd en ontsmet worden.

§ 2.

In eenen omtrek van 15 km. van de gemeente Hasselt is het houden van veemarkten, uitgezonderd slachtveemarkten, verboden.

In denzelfden omtrek is aan de varkenshandelaars den handel op stal verboden.

HASSELT, den 4 April 1918.

X

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

Z. Nr. 4095. 11-4-18. 22147. — Jos. Van Langenacker, Hasselt.

5 april 1918

Na verloop van tijd werden niet alleen meer de mannen maandelijks door de bezetter gecontroleerd, maar ook de paarden. Paarden waren immers nog steeds het voornaamste vervoermiddel, en zij werden in het leger als rijdier en als trekpaard ingezet. Elk paard moest in het gemeentelijk paardenregister geregistreerd en beschreven staan.

Omwille van het groot militair belang van hun paarden, boden de paardenbezitters hun dieren steeds met een bang hart en in grote onzekerheid ter controle aan. Anderzijds wisten zij dat wie zijn paarden niet ter controle aanbod gestraft zou worden...

Op 5 april maakte de burgemeester bekend dat de maandelijkse controle van de paarden op woensdag 24 april, op de exercitieplaats zou plaats hebben. De paarden moesten voorgeleid worden in de volgorde waarin zij in het gemeentelijk register ingeschreven waren, zodat de controle vlot kon verlopen.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER DER STAD HASSELT
maakt bekend hetgeen volgt :

PAARDEN

WOENSDAG, 24 APRIL 1918,
ten **10 ure** voormiddag zal in Hasselt op de
Wapenplaats het maandelijksch geneeskundig
onderzoek der paarden plaats hebben.

De paardenbezitters moeten alle hunne paarden van af den
ouderdom van 1 jaar voorbrengen.

Ieder paard moet aan de linkerzijde van het kopstuk het
lopend nummer van de gemeentelijst dragen en volgens nummer
voorkomen.

De paarden welke van schurft aangetast of verdacht zijn
moeten vergaderen in de Windmolenstraat.

Ingevolge omzendbrief van den Heer K. Kreischel, in dato 17-2-1918,
moet de lijst der eigenaars, wier paarden op het geneeskundig onderzoek niet
tegenwoordig zijn, aan de Duitse Overheid overgemaakt worden met het
doel hen te straffen.

*Er worden geene uitnodigingen aan huis meer gedaan daar
het tegenwoordig bericht ze vervangt.*

HASSELT, den 5 April 1918.

X

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS.

Z. Nr. 4047, 6-4-18

STAD HASSELT — 200, VAN LANGENAKKER, 1918

9 april 1918

In de lente van 1918 heerste er in België groot tekort aan textiel. Vooral de vraag naar wol was groot.

De Duitse overheid had daarom bekendgemaakt dat de schapen uiterlijk op 31 mei geschoren moesten zijn, en dat al de wol uiterlijk drie dagen later ingeleverd moest zijn bij de plaatselijke Kommandatur.

De nood was zo hoog dat niet alleen de volwassen schapen, maar ook eventuele lammeren die nog in de voorgaande herfst geboren zouden zijn, geschoren moesten worden. Bovendien werd aan de wolproducenten niet meer toegelaten een deel van hun opbrengst voor eigen gebruik te behouden.

STAD HASSELT

BERICHT

DE BURGEMEESTER DER STAD HASSELT

Op bevel der Duitse Overheid maakt bekend hetgeen volgt:

SCHEEREN DER SCHAPEN

Al de schapen moeten ten laatste op 31 Mei geschoren zijn; hierin zijn ook de lammeren geboren in den Herfst 1917, begrepen.

De wol moet 3 dagen na het scheren op de Ortskommandatur, Aldestraat afgeleverd worden.

Vragen tot vrijstelling van afleveringsplicht kunnen dit jaar niet meer aangenomen worden.

HASSELT, den 9 April 1918.

B

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS,

Z. Nr. 4128. 13-4-18. 22751. — Jos. Van Langenacker, Hasselt.

11 april 1918

De overheid wist dat gronden die intensief bewerkt werden, zoals particuliere groentetuintjes, meer vruchten voortbrachten dan gronden die als akkers bewerkt werden. Daarom werden ook stadsbewoners en arbeiders aangemoedigd om zelf een perceeltje grond te pachten en dat als groentetuin te bewerken. Daarvoor werd het *Werk van den Akker* opgericht, een organisatie die gronden verwierf en die dan in kleine kavels als volkstuintjes ter beschikking stelde van wie zelf niet over een tuin beschikte.

In april 1918 beschikte het stadsbestuur over zaaigoed en over meststoffen die voorbehouden werden voor de Hasselaren die zelf hun groenten wilden telen. Liefhebbers moesten zich haasten: op donderdag 11 april werd bekendgemaakt dat er materiaal voorhanden was, en uiterlijk op dinsdag 16 april moest men zijn bestelling doorgeven.

STAD HASSELT

BERICHT

HOFZADEN EN MESTSTOFFEN

De inwoners die een stuk grond aan « **Het Werk van den Akker** » aangevraagd of zelf grond gehuurd hebben kunnen **Hofzaden** en **Meststoffen** bekomen.

Zich aanbieden op het Stadhuis voor
Dinsdag 16^{den} dezer maand.

HASSELT, den 11 April 1918.

B

De Burgemeester,
Ferd. PORTMANS,

Z. Nr. 4123. 12-4-18. 22753. — Joo. Van Langenacker, Hasselt.

16 april 1918

Met regelmaat stelde de Duitse gouverneur-generaal als hoogste gezagsdrager in het bezette België de maximumprijzen voor de broodgranen, voor het broodmeel en voor het tarwebrood vast. Als broodgranen golden tarwe, rogge, masteluin (gemengd koren) en spelt. Het is bekend dat op de zwarte markt vlot veel hogere prijzen betaald werden.

Voor de verplichte leveringen aan het Nationaal Hulp- en Voedingskomiteit, een organisatie die er voor instond dat ook wie het niet kon betalen toch een minimum aan voeding kon krijgen, golden speciale prijzen.

Bekanntmachung

Auf Grund meiner Verordnung vom 19. Juli 1917, betreffend die Ernte-Kommissionen, sowie der dazu am 19. Juli 1917 erlassenen Ausführungsbestimmungen habe ich auf Vorschlag der Zentral-Ernte-Kommission die Höchstpreise für den Verkauf von erdroschem Brotgetreide, Mehl, Kleie und Brot bis auf weiteres wie folgt festgesetzt :

	für 100 kg
Für Weizen (Mischweizen), ab Lager oder Mühle geliefert	Franken 73.74
» Roggen (inländischer), » » » » »	38.88
» Mengekorn, » » » » »	41.46
» Spelz, ungeschälten, » » » » »	37.64
» Kleie, » » » » »	21.50
» Weizenmehl, den Bäckern oder Verbrauchern geliefert	82.96
» Roggenmehl, » » » » »	47.02
» Mengekoramehl, » » » » »	49.68
» Weizenbrot, den Verbrauchern geliefert . für 1 kg »	— .69

Diese Höchstpreise treten am 1. Mai 1918 in Kraft.
 Den Provinzial-Ernte-Kommissionen wird die Befugnis erteilt, für den Bezirk einzelner Gemeinden, auf Antrag oder nach Anhörung der Bürgermeister, je einen niedrigeren Höchstpreis für Brot, zu dessen Zubereitung Roggenmehl verwandt wird, festzusetzen.
 Für die Verkäufe der Erzeuger von Brotgetreide an das Comité National de Secours et d'Alimentation bleiben die in den Ausführungsbestimmungen zu der Verordnung, betreffend die Ernte-Kommissionen, vom 19. Juli 1917 festgesetzten Höchstpreise in Geltung.

Brüssel, den 16. April 1918. (Stempelnummer 2 140)
Der Generalgouverneur in Belgien.
Freiherr von FALKENHAUSEN,
Generaloberst.

Z. C. N. 1061/18.

Bekendmaking

Op grond mijner verordening van 19 Juli 1917, betreffende de Oogstkommissies (Ernte-Kommissionen), evenals der uitvoeringsbepalingen van 19 Juli 1917 tot deze verordening, heb ik, op voorstel der centrale Oogstkommissie (Zentral-Ernte-Kommission), de hoogste prijzen voor den verkoop van gedorscht koren, meel, zemelen en brood voorhands als volgt vastgesteld :

	per 100 kgr.
voor tarwe (mengtarwe) uit stapelplaats of molen geleverd	fr. 73.74
» rogge (inlandsche) » » » » »	38.88
» masteluin » » » » »	41.46
» ongepelde spelt » » » » »	37.64
» zemelen » » » » »	21.50
» tarwemeel aan bakkers of verbruikers geleverd . »	82.96
» roggemeel » » » » »	47.02
» masteluinmeel » » » » »	49.68
» tarwebrood aan verbruikers geleverd . . per kgr. »	— .69

Deze hoogste prijzen worden op 1 Mei 1918 van kracht.
 De provinciale Oogstkommissies (Provinzial-Ernte-Kommissionen) zijn bevoegd, voor de omschrijving van afzonderlijke gemeenten, op verzoek of na raadpleging van de burgemeesters, telkens een lagere hoogsten prijs voor brood, tot het bereiden waarvan roggemeel wordt gebruikt, vast te stellen.
 Voor den verkoop van koren door de verbouwers aan het Nationaal Hulp- en Voedingskomiteit, blijven de hoogste prijzen, vastgesteld in de uitvoeringsbepalingen tot de verordening van 19 Juli 1917, betreffende de Oogstkommissies, van kracht.

Brussel, den 16^e April 1918.
Der Generalgouverneur in Belgien.
Freiherr von FALKENHAUSEN,
Generaloberst.

25 april 1918

Aardappelen vormden tijdens de oorlog het voornaamste bestanddeel van de voeding. Zoals dat voor alle voedingsproducten het geval was, bleef ook de productie van aardappelen achter op de vraag. Jaarlijks moest men vaststellen dat er te weinig geproduceerd werden om de bevolking voldoende te kunnen voorzien. Van dwangmaatregelen ten aanzien van de telers was gebleken dat zij weinig zoden aan de dijk brachten.

In het voorjaar van 1918 werd bekendgemaakt dat de telers minstens dezelfde oppervlakte met aardappelen moesten beplanten als zij acht jaar eerder, in 1910 gedaan hadden.

Voorts zou voor de vaststelling van de af te leveren en aan de officiële prijs in de handel te brengen hoeveelheden uitgegaan worden van een opbrengst van 7 ton per hectare. Bovendien werd de telers voorgehouden dat zij – voor zover zij in het verleden stipt geleverd hadden wat zij moesten leveren – hetgeen zij meer zouden produceren dan 7 ton vrij in de handel zouden mogen brengen, *zonder gehouden te zijn aan de tot nu toe vastgestelde prijzen.*

STAD HASSELT

BERICHT

PLANTEN VAN AARDAPPELEN

De bijzondere aandacht der landbouwers wordt nogmaals geroepen op het besluit der Duitse Overheid welk bepaalt dat in 1918 zooveel aardappelen moeten geplant worden als in 1910.

De opbrengst welke voor de berekening van de af te leveren hoeveelheid in aanmerking komt is geschat op 7,000 kilogr. per hectaar.

De landbouwers die zich van de verplichte levering gekweten hebben zijn gerechtigd vrij te beschikken over de overschotten en ze overeenkomstig de later uit te vaardigen bepalingen, in den vrijen handel van de hand te doen, zonder gehouden te zijn aan de tot nu toe vastgestelde prijzen.

HASSELT, den 25 April 1918.

X

De Burgemeester,
FERD. PORTMANS.

Z. N°. 4287. 27-4-18. 22707. — Jos. Van Langenaeker, Hasselt.

11 november 1918

Op 11 november 1918 kwam er officieel een einde aan de vijandigheden en ging de wapenstilstand in. In Hasselt was dat het teken voor een deel van de Duitse militairen om tegen hun bevelhebbers in opstand te komen. Zoals dat al op verschillende plaatsen gebeurd was, werd ook in Hasselt door opstandige Duitse militairen een *Soldaten- und Arbeiterrat* opgericht.

Kloek verordonneerde het bestuur van de Soldaten- en Arbeidersraad dat hij het hoogste militaire gezag overnam, dat hij zou instaan voor orde en rust in de stad, en dat militairen die de Raad niet wilden erkennen, hun wapens moesten inleveren. De verkoop van alcohol werd verboden en op plundering werd de doodstraf gezet.

Lang heeft de Raad zijn gezag in Hasselt niet gehandhaafd. Dezelfde dag al verschenen er weer aankondigingen van de reguliere militaire overheid.

Soldaten- und Arbeiterrat Hasselt.

1. Der Soldaten- und Arbeiterrat (S. u. A.) Hasselt ist eingerichtet.
2. Der Soldaten- und Arbeiterrat übernimmt die oberste Militär-gewalt.
3. Sämtliche Heeresangehörigen, die den Soldaten- und Arbeiter-rat nicht anerkennen, haben ihre Waffen und Abzeichen an den Rat abzugeben.
4. Der Soldaten- und Arbeiterrat übernimmt die Aufrechterhal-tung der öffentlichen Sicherheit und Ruhe im Bezirk Hasselt.
5. Der Ausschank von Schnaps, Wein u. sonstigen berauschenden Getränken wird sowohl Soldaten wie Zivilpersonen verboten.
6. Plünderung wird mit der Todesstrafe bedroht.
7. Die Auskunfts- und Verpflegungs-Stelle für Truppenteile und einzelne durchreisende Heeresangehörige befindet sich im Sol-datenheim.

Hasselt, den 11. November 1918.

Der Vorstand
des S. u. A.

19 november 1918

Vanaf 19 november ontruimde het Duitse leger de stad. Manschappen en materiaal werden zoveel mogelijk per spoor naar Duitsland afgevoerd.

Om de aftocht in de grootst mogelijke kalmte te laten verlopen en om oproer te voorkomen verbood de burgemeester de toegang tot de straten in de omgeving van het station voor iedereen, behalve voor de inwoners van die straten.

STAD HASSELT

BERICHT

Van heden af, tot verder orde, is de toegang tot de Spoorwegstraat, de Tramstraat, de Groote- en Kleine Breemstraten verboden.

Het verkeer op gansch de lengte dezer straten is aan niemand toegelaten uitgenomen aan hare inwoners.

Overtredingen worden volgens de wet gestraft.

HASSELT, den 19 November 1918.

De Burgemeester.
Ferd. PORTMANS.

22335. — No. VAN LANTINGH. Hasselt

20 november 1918

Een dag later kon de burgemeester bekend maken dat de ontruiming van de stad 's anderendaags achter de rug zou zijn. Tegelijk maakte hij bekend dat een klein aantal Duitse militairen enige dagen langer in de stad zou blijven, om onder meer de installaties van de spoorwegen, telegraaf en telefoon op een ordentelijke manier aan de Belgische overheid over te dragen.

De officieren en soldaten die daarvoor in de stad bleven zouden herkenbaar zijn aan een witte armband, en de burgemeester riep op zich tegenover hen *van vijandelijke handelingen en tergende betoogingen* te onthouden.

STAD HASSELT

BERICHT

De ontruiming der Stad zal morgen 21 November voltrokken zijn. Niet-tegenstaande, zullen er een zeker getal Duitse Officiers en Soldaten, welke deel maken van bijzondere Commissien, nog gedurende eenige dagen in Hasselt verblijven, voor het overnemen door het Belgisch Gouvernement van het materieel van IJzerwegen, Telegrafien en Telefoonen.

De Duitse Commissien welke te dien einde met Belgische Commissien zullen in onderhandeling zijn, zullen hunne zending uitvoeren ingevolge eene overeenkomst gesloten tusschen de Gouvernemen ten der Bondgenooten en het Duitsch Gouvernement.

Het is dus van het grootste belang dat de Duitse Officiers en Soldaten, deelmakende van deze Commissien, in alle vrijheid, zich van hunne taak kunnen kwijten, hetgeen blijkbaar in het belang van België is, en dat bijgevolg, deze door de burgerlijke bevolking niet ontrust nog geplaagd worden.

Zij moeten na afloop van hunne zending vrij in Duitschland kunnen terug keeren.

Wij verzoeken aldus de bevolking, dringend, zich jegens de leden der Duitse Commissien te onthouden van alle vijandelijke handelingen en tergende betoogingen, welke aan onze Stad en aan hare bevolking zelfs, groote moeilijkheden zouden kunnen veroorzaken, die altijd te vreezen zijn zoolang België niet gansch ontruimd is en tegenstrijdig zouden zijn met de gastvrije faam der Stad Hasselt.

De Duitse Officiers en Soldaten dragen als kenteeken eenen witten armband.

HASSELT, den 20 November 1918.

De Burgemeester.
Ferd. PORTMANS.

Het einde van de oorlog betekende niet onmiddellijk het einde van de problemen waarmee de inwoners zich vier jaar lang geconfronteerd gezien hadden. Met name op het vlak van de voedselbevoorrading bleef de situatie nog een hele tijd precair.

Op 20 november moest bestendig afgevaardigde de Borman als dienstdoende gouverneur bekend maken dat, hoewel de handel in melk vrij was, de hoeveelheden melk die nodig waren voor de kinderen, voor de zieken en voor de *grijsaards*, toch in beslag genomen waren, en aan vastgestelde prijzen afgeleverd moesten worden.

BESLUIT ARRÊTÉ

betreffende den verkoop van melk,
boter, enz.

concernant le commerce du lait,
du beurre, etc.

De Gouverneur der provincie Limburg,

Le Gouverneur de la province de Limbourg,

Gezien de wet van den 4 Oogst 1914 en het koninklijk besluit van den 14 Oogst 1914 in uitvoering dezer wet genomen ;

Vu la loi du 4 août 1914 et l'arrêté royal du 14 août 1914 pris en exécution de cette loi :

In aanmerking genomen dat veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn om de openbare voeding te verzekeren ;

Considérant que des mesures de sécurité sont nécessaires pour assurer l'alimentation publique ;

BESLUIT :

ARRÊTE :

ART. 1. — De handel in melk en daaruit voortkomende producten is vrij. De hoeveelheden volle melk, noodig voor de zeer jonge kinderen, zieken en grijsaards worden echter in beslag genomen.

ART. 1. — Le commerce du lait et des produits dérivés du lait est libre. Toutefois les quantités de lait entier nécessaires pour l'alimentation des enfants en bas âge, de malades et des vieillards sont saisies.

ART. 2. — De Burgemeesters, of bij hunne onthouding, het Middenbureau der wedergemeentelijke samenwerkende Maatschappijen ter bevoorrading, zijn gelast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

ART. 2. — Les Bourgmestres ou, à leur défaut, le bureau fédéral des sociétés coopératives intercommunales de ravitaillement, sont chargés de l'exécution du présent arrêté.

ART. 3. — Elke overtreding der hier voorafgaande bepalingen zal blootgesteld zijn aan de straffen voorzien bij het koninklijk besluit van den 14 Oogst 1914.

ART. 3. — Toute infraction aux dispositions qui précèdent sera passible des peines prévues par l'arrêté royal du 14 août 1914.

Deze straffen zijn van 1 tot 8 dagen gevangenis of van eene geldboete van 50 tot 500 frank, zonder af te zien van art. 311 van het strafwetboek dat met eene straf van eene maand tot 8 jaar gevangenis en van 300 tot 10000 frank boete dreigt.

Ces peines sont de 1 à 8 jours de prison ou d'une amende de 50 à 500 francs sans préjudice de l'article 311 du code pénal qui commine une peine de 1 mois à 2 ans d'emprisonnement et de 300 à 10,000 francs d'amende.

ART. 4. — Het tegenwoordig besluit treedt onmiddellijk in werking.

ART. 4. — Le présent arrêté entre immédiatement en vigueur.

Hasselt, den 20 November 1918.

Hasselt, le 20 novembre 1918.

De d.d. Gouverneur,
Baron DE BORMAN.

Le Gouverneur ff.,
Baron DE BORMAN.

26 november 1918

Om de bevrijders waardig te ontvangen was er een *Comiteit* gevormd. Bij besluit van het *Comiteit* zou de aankomst van de troepen met klaroengeschal van op de toren van de Sint-Quintinuskerk aangekondigd worden en zou bij het binnenkomen van de soldaten de beiaard spelen.

Stad Hasselt

De aankomst der troepen zal door klaroengeschal van op den toren der Hoofdkerk aangekondigd worden en bij het binnenkomen der stad door het spelen van den beiaard.

HASSELT, den 26 November 1918.

Het Comiteit.

Ville de Hasselt

L'arrivée des troupes sera annoncée par une sonnerie de clairon du haut de la tour de l'Eglise de St-Quentin et le carillon se fera entendre à l'arrivée des troupes en ville.

HASSELT, le 26 novembre 1918.

Le Comité.

DRUCKERIJ VAN LANDUYCKEN, HASSELT.